

УДК 581.9:582.594(477.87)

DACTYLORHIZA FUCHSII (DRUCE) SOÓ SUBSP. SOOANA (BORSOS) BORSOS У ФЛОРИ ЗАКАРПАТТЯ

Лоя В. В.

Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soó subsp. *sooana* (Borsos) Borsos у флорі Закарпаття. – В. В. Лоя – У статті вказується про знахідку *Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Soó subsp. *sooana* (Borsos) Borsos (Orchidaceae Juss.) в Ужгородському районі Закарпатської області. Встановлено, що ценопопуляції цього виду повностанові, вікові спектри правосторонні.

Ключові слова: Orchidaceae, ценопопуляції, Закарпатська область.

Адреса: м. Київ, Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України vlastichka@gmail.com

Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soó subsp. *sooana* (Borsos) Borsos in Transcarpathian flora. – Loya V. – The paper deals with finding of *Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Soó subsp. *sooana* (Borsos) Borsos (Orchidaceae Juss.) in Uzhhorod district of Transcarpathian region. It is established that complete set of ages and right-sided age spectra are characteristic of populations of this species.

Keywords: Orchidaceae, coenopulations, Transcarpathian region.

Address: Kyiv, M. Grishko National Botanical Garden, National Academy of Sciences of Ukraine vlastichka@gmail.com

В Україні всі представники родини *Orchidaceae* Juss. включені до третього видання національної Червоної книги [5]. Рід *Dactylorhiza* Neck. ex Nevski у світовій флорі налічує близько 50 видів [8]. Цей рід доволі складний у таксономічному сенсі, тому всебічні дослідження його представників є дуже актуальними. Особливу увагу привертають види з обмеженим поширенням, тобто ендеміки й субендеміки, до яких долучають й *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooana*.

Метою роботи було з'ясування поширення виду та стану ценопопуляції *D. fuchsii* subsp. *sooana*. Дослідження проводилися протягом 2006-2011 років у Вулканічних Карпатах.

Рослини *D. fuchsii* subsp. *sooana* – багаторічні трави з складним циклом розвитку. Це вегетативні однорічники з потовщеною базальною частиною тубероїду і витягнутими коренями.

Ми виявили *D. fuchsii* subsp. *sooana* у двох місцезростаннях в Ужгородському районі: на південно-західних схилах г. Плішка, поблизу с. Кам'яниця [2] та в околицях с. Оріховиця на узліссі [3] (рис. 1). *D. fuchsii* subsp. *sooana* вперше для Закарпаття наводиться у 1999 р. В. В. Кричфалушієм та ін. за знахідкою М. Наяек у 1996 р. в околицях с. Дубового Тячівського району [1]. Цей підвид вказується як ендемік для Середньої Європи [7]. Вперше був описаний як ендемік Угорщини [9], пізніше був знайдений також у Білих Карпатах у Чехії та в Словаччині [7]. *D. fuchsii* subsp. *sooana* розглядається як ендемік Центральної Європи [9].

Зростає на узліссях, лісових галявинах у світлих, переважно широколистяних лісах.

Дві ценопопуляції *D. fuchsii* subsp. *sooana* знаходяться у відмінних умовах і різняться за чисельністю: в околицях с. Кам'яниця в затіненому буковому лісі – 23 особини та в околицях с. Оріховиця в екотоні – 110 особин.

У місцезростанні в околицях с. Кам'яниця деревний ярус утворений *Fagus sylvatica* L. Зімкненість крон – 85 %. Проективне покриття травостою – 15 %. Трав'яний покрив розріджений та утворений *Carex sylvatica* Huds. (5 %), *Astrantia major* L. (5 %), *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooana* (5 %), трапляються *Fragaria vesca* L., *Aegopodium podagraria* L. Ценопопуляція займає площу близько 0,004 га та характеризується приблизно близькими частками особин генеративного вікового стану (55,37 %) та прегенеративних особин (табл. 1, рис. 2). Дорослих вегетативних особин 19 %, іматурних 17,35 %. Найменшою є частка ювенільних особин – 8,26 %.

Ценопопуляція в околицях с. Оріховиця розміщена смугоподібно вздовж лісової дороги в буковому лісі. Окрім *Fagus sylvatica*, на узліссі поодинокі представлені дерева *Tilia cordata* Mill. Проективне покриття травостою – 80 %. У трав'яному ярусі найбільша участь в *Calamagrostis villosa* (Chaix) J.F.Gmel. (30 %), *Carex sylvatica* (10 %), *Astrantia major* (5 %), присутні *Hypericum perforatum* L., *Melampyrum pratense* L., *Campanula patula* L., *Aposeris foetida* (L.) Less.

Таблиця 1. Характеристика ценопопуляцій *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooana*

№ ценопопуляцій та їх місцезнаходження	Висота н.р.м., м	Площа, га	Чисельність, ос.	Щільність, ос./м ²	Вікові групи, %			
					j	im	vv	g
1. окол. с. Кам'яниця	507	0,004	<100	6,67±2,02	8,26	17,35	19	55,37
2. окол. с. Оріховиця	560	1	23	4±0,08	6,25	6,25	18,75	68,75

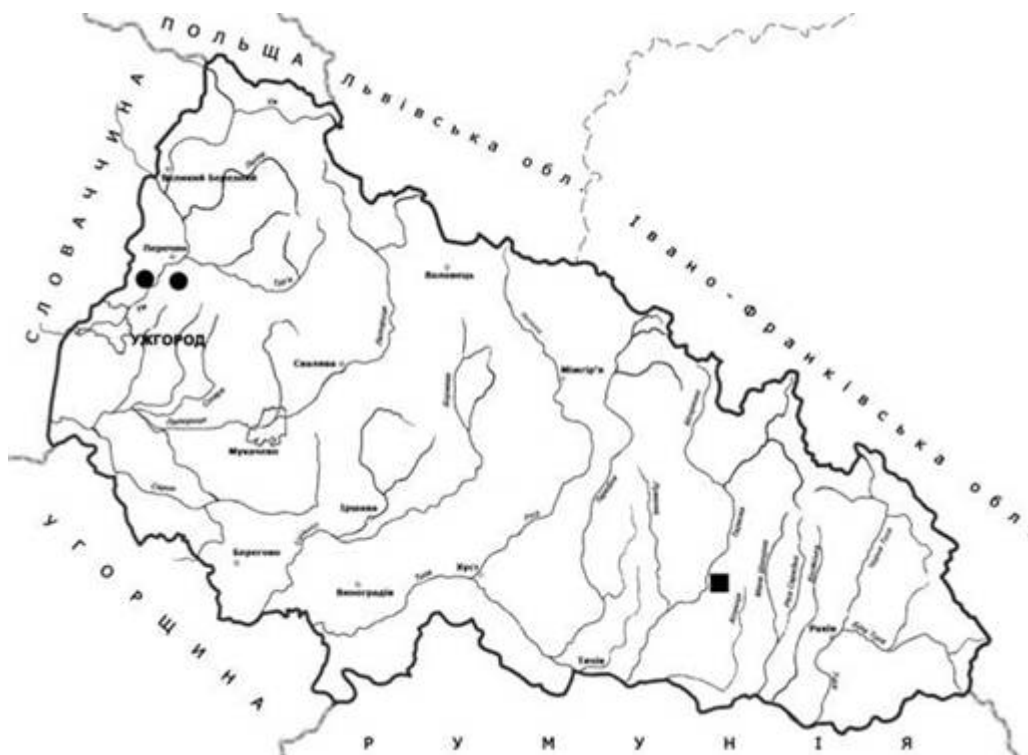

Рис. 1. Поширення *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooana* в Закарпатті (символами позначено: ● – за даними гербаріїв, ■ – за літературними даними).

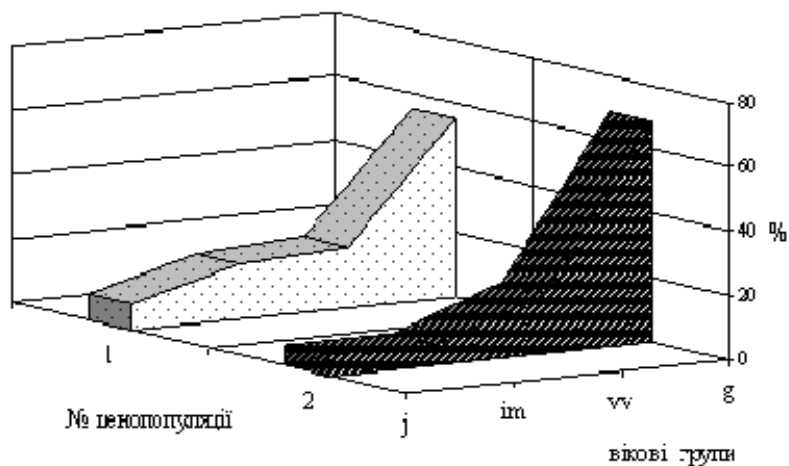

Рис. 2. Вікові спектри ценопопуляцій *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *Sooana*

Вікова структура ценопопуляції характеризується тим, що максимум припадає на особини генеративного вікового стану (68,75 %), дорослих вегетативних особин – 18,75 % (табл. 1, рис. 2). Особин іматурного та ювенільного вікових станів по 6,25 % відповідно.

Таким чином, ценопопуляції *D. fuchsii* subsp. *sooana* повностанові, вікові спектри правосторонні, як це й властиво для популяцій орхідних.

Вид занесений до “Регіонального червоного списку” [4]. Здійснивши созологічну оцінку *D. fuchsii* subsp. *sooana* згідно з критеріями категорій Міжнародного союзу охорони природи [6] ми віднесли його до категорії EN (“у небезпечному стані”) [3]. До такої ж категорії віднесений він і в Словаччині [7]. Слід охороняти всі відомі місцезнаходження *D. fuchsii* subsp. *sooana*, здійснювати моніторинг стану його ценопопуляцій.

1. Крічфалушій В. В., Будніков Г. Б., Мигаль А. В. Червоний список Закарпаття: види рослин та рослинні угруповання, що знаходяться під загрозою зникнення. – Ужгород, 1999. – 196 с.
2. Лоя В. В. Аспекти охорони орхідей г. Плішка в Вулканічних Карпатах / В. В. Лоя: мат-ли міжнар. науково-практичної конф. [“Роль гірських резерватів і національних парків у збереженні природної спадщини гірських територій”], (Кострино, 23–25 верес. 2009 р.) / Державна служба заповідної справи Мінприроди України, Ужанський національний природний парк, Ін-т екології Карпат НАН України. – Ужгород, 2009. – С. 161–162.
3. Лоя В. В. Орхідеї Закарпаття через призму охоронних категорій Міжнародного союзу охорони природи / В. В. Лоя // Наук. вісник Ужгород. ун-ту. Серія Біологія – 2011. – Вип. 30. – С. 21–24.
4. Про затвердження Переліків видів судинних рослин та рослинних угруповань, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області. Закарпатська обласна Рада. Двадцять перша сесія V скликання. Рішення від 4 грудня 2008 року № 707.
5. Червона книга України. Рослинний світ / [ред. Дідух Я. П.]. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
6. 2001 IUCN Red List Categories and Criteria version 3.1 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.iucnredlist.org/technical-documents/categories-and-criteria/2001-categories-criteria>.
7. Chránené rastliny Českej a Slovenskej republiky / Red.: Průša D. – Brno: Computer Press, 2005. – 328 s.
8. Epidendroideae (Part 1) / [ed. Pridgeon A. M., Cribb P. J., Chase M. W., Rasmussen F. N.] // Genera Orchidacearum. – 2005. – Vol. 4. – 672 p.
9. Vlěko J. Vstavačovité Slovenska. Orchids of Slovakia / J. Vlěko, D. Dítě, M. Kolník. – Zvolen: ZO SZOPK Orchidea, 2003. – 120 p.

Отримано: 8 липня 2014 р.

Прийнято до друку: 9 вересня 2014 р.